

Кислий Анатолій Михайлович – заступник начальника – начальник кримінальної міліції ГУ МВС України в Київській області, доктор юридичних наук, старший науковий співробітник

Актуальні питання організації відомчого контролю за оперативно-розшуковою діяльністю

У статті проаналізовано доктрину адміністративного права у контексті організації відомчого контролю за оперативно-розшуковою діяльністю. Розглянуто характерні особливості попереджувального, поточного та подальшого контролю за оперативно-розшуковою діяльністю.

Ключові слова: контроль, нормативний акт, організація, оперативно-розшукова діяльність.

Актуальність. Відомчий контроль відрізняється від інших функцій особливою цільовою спрямованістю, самостійним характером та об'єктивною необхідністю для ефективного здійснення оперативно-розшукової діяльності.

Тому, зважаючи на необхідність підтримання постійного якісного рівня ефективності оперативно-розшукової діяльності, слід розглянути питання організації відомчого контролю за оперативно-розшуковою діяльністю, що визначило **мету** даної статті.

Виклад основного матеріалу. Важливу роль при здійсненні оперативно-розшукової діяльності відіграє гласність контролю. Зазвичай термін гласність розглядають в аспекті взаємодії суб'єктів контролю та контрольованих органів. Ця вимога має важливий правовий (коло суб'єктів контролю, їх компетенція, термін проведення контролю) та організаційний зміст. Гласність безпосередніх стосунків контролерів і контрольованих органів охоплює поінформованість виконавців про: а) наявність системи контролю взагалі; б) доцільність несподіваного контролю; в) форми, методи й засоби контролю. Вимога гласності контролю за оперативно-розшуковою діяльністю передбачає ознайомлення осіб, яких перевіряли, з результатами такої перевірки.

Основоположним моментом з'ясування ефективної діяльності оперативних працівників є те, що контроль спрямовано не лише на виявлення негативних явищ, а й наявних позитивних фактів. Якщо контроль оперуватиме лише фактами порушень у діяльності цих працівників, то вони не будуть зацікавлені в наданні всієї інформації, що характеризує реальне становище. Від правильного визначення і дотримання вимог контролю залежить ефективність його проведення. Щоб уникнути дублювання контрольних функцій між різноманітними суб'єктами управління, необхідно скоординувати їх контрольну діяльність із чітким розмежуванням об'єктів і суб'єктів контролю. Окрім того, на дієвість контролю істотно впливає надання практичної допомоги оперативним підрозділам особами, які перевіряють.

Результативність контролю залежить від ефективності організації його проведення: розробки програми, плану підготовки до відрядження працівників, які входять до складу комісії, визначення персонального складу комісії; своєчасного виїзду членів комісії на місце проведення перевірки; забезпечення постійного контролю керівників за роботою членів комісії, надання їм методичної та практичної допомоги зі збирання, узагальнення й аналізу, зібраних у процесі контролю матеріалів, розробки заходів для покращання роботи відповідних органів. Провідний показник результативності відомчого контролю в оперативно-розшуковій діяльності – підвищення рівня її ефективності, зміцнення дисциплінованості оперативних працівників, підвищення відповідальності за прийняті рішення.

Контроль за оперативно-розшуковою діяльністю має бути достовірним, тобто ґрунтуватися на реальних фактах, цифрах, подіях. Для цього контролюючим необхідно досягти глибокого проникнення в суть справи, використовуючи документальний та реальний види відомчого контролю. Перший – заснований на вивченні різноманітних документів, довідок, звітів, справ оперативного обліку, всього, що характеризує управлінську діяльність. Другий – охоплює безпосереднє спостереження за роботою тих, кого перевіряють на місцях.

Документальний контроль має доповнюватися реальним станом справ, оскільки, прискорює здійснення перевірки, підвищує її об'єктивність, дозволяє негайно ознайомитися з новими матеріалами, надає безпосередню допомогу в усуненні виявлених недоліків.

Певні особливості притаманні такій вимозі до контрольної діяльності, як усебічність. Відомчий контроль повинен охоплювати всі сторони діяльності оперативних підрозділів, усі аспекти застосування ними спеціальних сил, засобів і методів та всіх осіб, які реалізують оперативно-розшукову функцію. Усебічність охоплює вивчення організації виконання законодавчих актів, Указів Президента України, по-

станов Кабінету Міністрів України та інших нормативно-правових документів органів державної влади з питань протидії злочинності, аналіз оперативної обстановки – прогноз та здійснення заходів реагування на її зміни, стиль і методи керування оперативними підрозділами тощо.

Контроль за оперативно-розшуковою діяльністю повинен бути універсальним, заснованим на розробленій єдиній методиці оцінки такої діяльності та передбачати диференційованість. Він має охоплювати всі оперативні підрозділи з періодичністю, тривалістю й обсягом перевірки, встановленими відомчими нормативними актами. Залежно від того, на якій стадії управлінської діяльності проводиться перевірка – до чи після прийняття й реалізації управлінського рішення, розрізняють попереджувальний, поточний і подальший контроль [1].

Попереджувальний контроль за оперативно-розшуковою діяльністю здійснюють під час підготовки різноманітних рішень, що вимагають затвердження керівництвом, наприклад, плани роботи оперативних підрозділів, які вивчає й затверджує керівництво. Це дозволяє призупинити реалізацію несвоєчасного або недостатньо обґрунтованого рішення. Такий контроль збільшує часові затрати на процедуру прийняття рішення, але, водночас, дозволяє визначити законність поставлених завдань, обраних сил, засобів і методів тощо й уникнути заходів для недопущення негативних наслідків. Як показують дослідження, цей вид контролю недооцінюють керівники всіх рівнів. Лише 67 % опитаних зазначили, що здійснюють контроль на стадії підготовки рішення, а 21 % – за безпосереднім виконанням рішення підлеглими і 12 % – після того, як рішення виконано. В системі забезпечення законності при здійсненні оперативно-розшукової діяльності варто надавати перевагу саме попереджувальному контролю.

Поточний контроль є головним елементом організаторської роботи керівників, його здійснюють постійно під час виконання управлінських рішень. Унаслідок такого контролю регулюється система управління, корегуються управлінські рішення. Не порушуючи режиму роботи, він дозволяє усунути недоліки в діяльності оперативних підрозділів і конкретних виконавців (порушення законності, принципів конспірації, режиму таємності тощо).

Подальший контроль здійснюється після виконання рішення. Його широко використовують в органах внутрішніх справ, оскільки він дозволяє досить повно вивчити діяльність системи управління. Водночас, цей вид контролю суттєво не впливає на процес виконання окремих завдань оперативно-розшукової діяльності, оскільки здійснюється занадто пізно й не потребує коригування виконуваних рішень. Його мета – аналіз загального стану роботи й усунення недоліків, що були виявлені підчас перевірки. За допомогою подальшого контролю вияв-

ляються вже вчинені порушення законності, а також винні оперативні працівники [2]. Таким чином, він забезпечує невідворотність відповідальності, а також дозволяє реалізувати пізнавальну й регулятивну функції, при чому на рівні не конкретних фактів, а окремих напрямів діяльності оперативних підрозділів.

Загальна умова ефективності кожного виду контролю полягає в тому, щоб визначити вид, найбільш оптимальний для конкретної ситуації.

Визначальною специфікою контролю є ступінь і характер нормативної урегульованості фактичних стосунків, у які вступають контрольовані суб'єкти. Відповідно до цього можна виділити окремі напрями контрольної роботи в оперативних підрозділах: стосунки керівників з підлеглими; працівників оперативних підрозділів із громадянами та негласним апаратом [3].

За обсягом перевірки прийнято розрізняти загальний, спеціальний і галузевий контроль. Стосовно оперативно-розшукової діяльності інтерес становить загальний і спеціальний характер контролю, оскільки галузевий від самого початку заданий сферою його здійснення. Розмежування загального та спеціального контролю необхідно проводити відповідно до компетенції суб'єктів, які його здійснюють, кола контрольованих об'єктів і наявних завдань [4].

Отже, в оперативно-розшуковій діяльності найбільш часто застосовують загальний контроль, який здійснюється компетентними особами та їх оперативними підрозділами.

Відповідно до вимог, яким має відповідати контроль за оперативно-розшуковою діяльністю, необхідно розглядати роль керівників в організації та здійсненні контролю, адже його ефективність залежить не лише від інструкцій і методики організації та проведення перевірок, а й від компетенції та підготовленості осіб, які перевіряють, тобто від їх кваліфікації [5]. Проведене анкетування показало, що за наявності загального стажу роботи в оперативних підрозділах (8–20 років), стаж роботи на керівній посаді мають: 6–15 років – 21 % опитаних, до 3-х років – 67 %. У зв'язку з цим, необхідно розглядати один із шляхів удосконалення кваліфікації керівників – розвиток творчої активності [6].

Висновки. Правова регламентація управлінської діяльності не є перешкодою для такого підходу посадових осіб – працівників управлінського апарату до вирішення оперативно-службових завдань. Ця обставина має особливе значення в оперативно-розшуковій діяльності, за своїм характером пошукової, творчої і такої, що вимагає прояву винахідливості та оперативного ризику.

Список використаних джерел

1. Інструкція з організації планування в системі органів і підрозділів внутрішніх справ України : Наказ МВС України від 24 січ. 2005 р. № 65 / Відомчий документ.

2. Судові та правоохоронні органи України. Збірник законодавчих та нормативних актів. – К. ; Вид. Паливода А. В., 2003. – 472 с.

3. Сервецький І. В. Науково-практичний коментар Закону України “Про оперативно-розшукову діяльність” / Сервецький І. В., Дашко В. А. – [3-тє вид., доп. (станом на 1 червня 2006 року)]. – К., 2006. – 400 с.

4. Настанова з організації роботи органу внутрішніх справ : Наказ МВС України від 15 черв. 1999 р. № 495 / Відомчий документ.

5. Про встановлення порядку і організації проведення загальнодержавних комплексних оперативно-профілактичних операцій : Наказ МВС України від 9 груд. 2003 р. № 1503 / Відомчий документ.

6. Макаров В. И. Совершенствование контрольной деятельности начальника городского (районного) отдела внутренних дел (организационно-правовые аспекты) : дис. ... канд. юрид. наук. / В. И. Макаров. – М., 1986. – 192 с.

В статтє проанализирована доктрина административного права в контексте организации ведомственного контроля за оперативно-розыскной деятельностью. Рассмотрены характерные особенности предупредительного, текущего и последующего контроля за оперативно-розыскной деятельностью.

The article is dedicated to the analysis of the doctrine of administrative law in the contexts of the organization of the institutional control for the operative-investigative activity. The characteristics of the warning, current and follow-up controls for the operative-investigative activity are considered.

Стаття надійшла до редакції журналу 3 квітня 2013 року.